

IŠ KARAIMŲ APEIGINĖS TAUTOSAKOS

Parengė KARINA FIRKAVIČIŪTĖ

Čia pateikiamos 3 dainos ir rauda-giesmė buvo įrašytos į magnetinę juostą 1978 m. Jas įdainavo Mykolas Firkovičius, gimęs Trakuose 1924 m. Tai seni karaimų dainuojamosios tautosakos kūriniai (pateikėjas prisimena juos dainavus seneli), perimti iš kartos į kartą tradicijos būdu, neužrašinėjant.

(Melodijas šifravo, taip pat drauge su patelkėju tekstus užrašė ir pažodžiui į lietuvių kalbą vertė K. Firkavičiūtė. - Red.)

Karaimų kalbos tekstai užrašyti kiek modifikuotais lietuviškais rašmenimis. Priebalsiai prieš balses *a, e, y, o, u* tariami kietai; kai priebalsiai minkšti, prieš tas balses rašoma *i* (ji su balsiu dvibalsio nesudaro - tėra minkštumo ženklas), pvz.: *kliagiejdim*. Žodžio galo ar kelių greta esančių priebalsių minkštumas žymimas diakritiniu ženklu *˘* viršum tų priebalsių, žodžio pradžios balsiai *é, ó, ū* yra priešakiniai.

Karaimų kalbos žodžiai dažniausiai kirčiuojami gale.

1. MUZHUL KIELIN

NULIŪDUSI NUOTAKA

Tai vestuvinė rauda-giesmė. Rauda jaunas vaikiną per sužadėtuves, kai mergautinė jaunosios šukuosena simboliškai keičiama į moterišką. Skambant raudai, jaunos netekėjusios merginos svoidos žiedu, mirkomu į kvėpalus, tepdavo jaunosios kasas, kurios netrukus bus uždengtos velnumu.

Melodija pateikiama įsprausta į 3/4 metrą. Dainuojant lygaus metro schema išnyksta. Melodijos pakitimai priklauso dainuotojo kiekvieno giedančiojo. Raudama pritariant smuikui ir triūbai unisonu.

Raudos žodžiai buvo kuriami kiekvienai nuotakai atskirai, laikantis tam tikrų taisyklių. Todėl spausdinamas raudos poetinis tekstas yra vienas iš jos variantų. Kitas buvo publikuotas: *Kowalski T. Pieśni obrzędowe w narzeczu Karaimów z Trok // Rocznik orientalistyczny. T. III (1925). Lwów, 1927. Str. 238.*

Chajjfsun, Tienri, kielinimiž,
Jubat any, sien, Bijimiz.
Nie astry synych jylejdyr,
Birligija jalbaradyr:

Pasigailėk, Viešpatie, nuotakos,
Pradžiugink ją, o Valdove.
Tą, kuri nuolankiai verkia,
Tau vienam meldžiasi:

— Hiormiafi syjly bijliarim,
Ėšitijiz sarnavлары .!l
Vaj, nie ma syzlavym artchanda
Jašym byla kujunhanda!

— Tauris, garbingieji ponai,
Išgirskite mano raudą!
Oi, kaip daugėja mano kančių,
Karčiomis ašaromis išsiliejančių!

Nie mieñ ožgiariak baryndan
Ajryrlyma siuviarliardiari.
Jašarmahymny syndyrdy.
Zaman ėnsia ma kajyrdy.

Kuo aš esu kitokia,
Kad skirčiausi su mylimaisiais?
Mano jaunystę sudaužei,
Mano metus sujaukei.

1. Alti, spianato

(♩ = 225-230) ①

Cha - jf - sun, Tieš - ri, kie - li - ni - miš, ju -

bat a - sy, sieš, Bi - ji - miš. Nie ast-rysy-

nysch ly - lej - dyc bir - li - gi - ja jal - ba-

ra - dyc.

① 1, 3, 5, 10 ② 2, 3, 5, 7, 10, 13, 17-19, 21 ③ 5, 11, 13, 19, 21, 25 ④ 6-8, 12, 14, 17, 21, 25, 27, 29 ⑤ 1, 4, 23, 25

⑥ 3-4, 9, 14, 19, 21, 26 ⑦ 7, 10, 11, 14, 16, 18, 21, 23, 30 C 5, 19 ⑧ 12, 5, 8, 9, 11, 12, 19, 24

Tochtanmačysz jylamachba,
Jubanmyjdohon syjytba
Sižgia, syjly si'liliarim,
Gioriuſdziejmiſ, čiebiarliarim.

Nenustodama raudoti,
Nesidžiaugdama, aimanuodama,
Jums, garbios mano seserys,
Atsiskleidžiu, mano žaviosios.

Ē, kiorkliu kyzlar, suklančy,
Igfli:gimniñ jubančy.
Zaval atlamyn ulhajtty,
Boj kyzlyhymny jylatty.

Tochtatalmyjmyñ jašymny,
Sahynmyjmyñ jazyhymny.
Atam da anam siuvgiarñdia
Syjyndym mien ūvliarñdia.

Širiñ kioz maja kojdular,
Siuviarlikbia ōštiurdiuliar.
Valie sahynsam kiurliarim,
Syzlejdyrlar buvunlarym.

Jocht on janymdan kipliavčium,
Son janymdan — jubatuvčum.
Kim kotaralyr išliarni,
Tienrilik kien kieniašliarni.

Ērkiñdian anyn bolundu,
Sahyšlar mienđian tozuldu.
Jaratmach vachtan dunjany
Kojdu bižgia kadahany,

Birliktia bolup ajyrylma,
Siuviarliardian jyrachlanma.
Bierijiz jachšy kieniašliar,
Siž, siuviar, syjly dostčalar,

Ki kiorkium mienđian tiež kietli,
Bieziañmiagimni mujajtty,
Ēksitti mienđian taravny,
Aldy čorgiav kikilimni,

Širiñ vieniecyn kyzlarnyn,
Jašarmahyn jašlyhymnyn.
Čiečiak jašarsa ērtiadia,
Kurujdyr ol tiež ingirdia.

Ei gražiosios merginos, mielosios,
Mano jaunystės paguoda.
Nelaimė paspartino savo žingsnį,
Mano mergystę pravirkdė.

Nesiliauju verkusi,
Nors vargiai esu nusidėjusi.
Tėvas su motina mane mylėjo,
Užteko man vietos jų namuose.

Meiliu žvilgsniu jie mane lydėjo,
Meilėje augino.
Kai prisimenu anas dieneles,
Krauju plūsta širdis.

Nėra, kas dešinėje palaikytų,
O kairėje — paguostų.
Kas apskelbs Dievo
Darbus bei gausius patarimus?

Dievo valia tai įvyko,
Mano nūntys taip sako.
Sukūręs žmogų,
Suteikė Viešpats mums įstatymą -

Drauge gyvenant - išsiskirti,
Nuo mylimųjų atitraukti.
Patarkite man, gerosios,
Jūs mielosios, garbiosios sesės.

Kodėl staiga išnyko mano grožis,
Versdamas mane nusiminti?
Netekau šukuosenos,
Paslėptųjų garbanų,

Puikaus mergelės vainiko,
Jaunystės žydėjimo.
Aušroj pražydusi gėlė
Greit nyksta vakarėjant.

Mien-die anlychka ukšahan,
Chalsyzlyhymdan salprahan.
Muna japtylar bašymny,
Kietiardiliar bar kiorkiumniu.

Tiuš kibik kietti alnymdan,
Kiorkiajmiadiin mien alardan.
Bašymnyn čačy ūrpiajdi,
Ki kollarha ol alyndy.

Kol kolha any bierdiliar,
Ōriuŋmiagimni čieštiliar.
Tioriaučuliarim kielgiarndia,
Dostlaryba bir bolhanda,

Kikilliarimni čieškianrdia,
Syzlav kojduar ičimdia.
Bar ol siuviar karyndašlarym,
Čiebtar mienim joldašlarym!

Kyjaso biezildim alarha
Salynhanymda bu avha.
Južliarindian biek tašlandym
Da jat kollarha bierildim.

Nie byla maja jubanma,
Siuviarliktian ajryylma.
Ančach siž, mienim bijliarim,
Dahy alej bijčialiarim,

Alej siuviar tuvduchlarym,
Širin bolsun koltchalarym!
Kielijiz kutcharma kollardan,
Tartyjyz mieni alardan!

Karuv bierdiliar siuviarliar,
Avazlaryn kiotiuriupliar,
Jylamachny arttyryplar,
Bijančkia any kojduar:

Ir aš lyg ji,
Jėgos netekusi, suglembu.
Štai jau apgaubė man galvą
Ir paslėpė visą grožį.

Lyg sapnas viskas praėjo,
Nespėjau plaukais pasipuikuoti.
Mano plaukai piestu stojo,
Pajutę kitas rankas.

Jos lietė mano plaukus,
Išpindamos mergiškas kasas.
Atėję tėvai
Kartu su savo draugais,

Išpynus mano garbanas,
Kančias many sukėlė.
O mano mylimi broliai,
Mielieji draugai!

Lyg būčiau jiems nusibodusi,
Buvau įmesta į šias pinkles,
Nebetekau staiga jų palankumo,
Atsidūriau svetimų rankų glėbyje.

Kuo gi galiu pasidžiaugti,
Išsiskirdama su mylimaisiais?
Tik jūsų, mano ponai
Ir ponios,

Taip pat mylimos sesės,
Nuolankiai maldauju:
Apsaugokite nuo svetimų rankų,
Gelbėkite mane!

Ir atsakė mylimieji
Garsiais, sodriais balsais,
Tuo pagausindami ašaras
Ir paversdami jas džiaugsmu:

— Biŕgiri sieŕ bunu, sillimiž,
Ki bižniŕ tiuviuldir kliagimiž.
Ortamyzdan tiež kieŕmiagij,
Ortahyja košulmahyj.

Bary Tierŕridiaŕ bolundu,
Bijik Bijdiaŕ bujuruldu.
Ešitip kielin sožliariŕ,
Tiugiaŕ, aruv karuvlaryn,

Jubandy, ajtty alarha:
— Bolsun Tierŕrigia machtavha!
Kasttyr anyn tiorialari,
Tiergiavsiždir bar išliari.

Bujruhundan bieŕgiliar̄di,
Ki bu vachtcha jetiš̄irdi.
Halie siž, dostlar, baryjyz,
Sunujuz ma alhyšȳjyz.

Muna ešitip barlary
Avzundan koltcha siožliari,
Sunup kollaryn ajttylar
Aziž sioziur̄diaŕ alhyšlar.

-- Alhyšly bolhejs Tierŕridiaŕ,
Ūč atanyŕ alhyšyndan.
Jetišk̄iejsiŕ sieŕ ušama,
Analarha tieriži bolma.

Alhyšly bolhej aklylyj,
Avanlychsyž barmachlaryj.
Širiŕlik tapchejs Tierŕridia,
Adamlarnyn-de alnynda.

Zamanyŕ šabbatlarnyn
Alej vachtyn chydž kiur̄liarniŕ
Saklama, tutma alarny,
Kajjam eŕmia kadahany.

— Žinoki, mūsų sese,
Kad čia ne mūsų norai.
Palikdama mus,
Tekėdama už vyro,

Vykдай mūsų Dievo,
Aukščiausiojo Viešpaties valią.
Nuotaka, išklausius šiuos žodžius
Irišsamius, nuoširdžius atsakymus,

Nudžiugo ir tarė jiems:
— Tebūnie pagarbintas Viešpats!
Jo sprendimai teisingi,
O darbai – nepriekaištingi.

Jo valios dėka
Gyvi mes iki šiol.
Dabar jūs, draugai visi,
Palaiminkite mane.

Visi, išgirde
Ko ji malčauja,
Ištiesė rankas, tarė
Šventus palaiminimo žodžius:

— Telaimina tave Dievas
Ir trijų tėvų malonė!
Laimingai sulauk
Garbingo motinos vardo.

Tebūna palaiminta tavo išmintis,
Skaisčios tavo rankos.
Tebūna palankus tau Dievas
Ir visi žmonės.

Šventais šeštadieniais
Ir kitų švenčių dienomis
Nenusiženk
Nusistovėjusioms taisyklėms.

Arttyrhej Tierri urluhuj,
Jašartchej kiop onarmahyj,
Kiorgiejš uvullar da kyzlar
Ol jazyšny ochuvčular.

Biergiej bieriakiaf išijdia,
Onarmach bar sahyšlaryjda.
Šiergiejš kiučujdian nifejcia,
Dahy biernia miškinliargia.

Ūgiuť siozliarin ešitip,
Alhyšlaryn kabul etip,
Tochtanyp kielin jašyndan,
Ajttj tiugial ūriagiñdian:

— Machtavlar Bijgia ajtajym,
Jaratuvčuma sarnajym.
Kačan bu anyn ėrkinñdian,
Tiuviuť adam sahyšyndan.

Ėrñkijaiťiam bašym baryna
Džachtlavčular saruvuna.
Bijančkia jašym kajyrhej,
Bašlychtan sonhum ulhajhej.

Tesuteikia tau Dievas gausių atžalų,
Tenepagaili tau sėkmės.
Matyki savo sūnus ir dukras
Mokslus einančius.

Telaimina Dievas tavo darbus,
Teišsipildo tavo svajonės.
Aukoki pagal išgales,
Šelpk dovanom vargšus.

Patarimus išklausiusi
Ir palaiminimą gavusi,
Nustojusi verkti,
Ji tarė iš visos širdies:

— Šlovinsiu Dievą,
Kūrėjui giedosiu,
Nes visa tai - jo valia,
O ne žmogaus sumanymai,

Lenkiuosi visiems,
Suskubusiems man patarti.
Tepaverčia Dievas ašaras laime,
Tepabaiga bus gausesnė už pradžią.

2. ONARHEJLAR

TEKLESTI

Tai vestuvių apeigų daina, kurią dainuoja atamanas — vestuvių vedlys — puotos metu.

Pateikiamas dainos poetinis tekstas — vienas iš jos variantų. Kitas buvo skelbtas minėtoje T. Kowalsko knygoje (p. 248).

Onarhejlar da jašarhejlar
Kijov da kielin.
Bijangiej kijov kielin byla,
Kielin kuvanhej kijov byla.

Jyr da machtav tiuziajim,
Bijik bijgia siozliajim.
Tochtavčuha kiokliardia,
Synychlarny kiožlavčiugia.

Teklesti ir tarpsta
Jaunikis ir nuotaka.
Tesidžiaugia jaunasis savo nuotaka,
O jaunoji tesigėri jaunikiu.

Dainas kurdamas, šlovinsiu
Didį Viešpatį, kreipsiuos
Į esantį dangujė,
Stebintį nuolankius savo tarnus.

Uslu katyn tojda turdu,
Hachandan sormach sordu:
— Alty kiundia bary jaratyldy,
Nir̄di iš hanuz kylyndy?

Karuv anar ešit̄kiñ eñdi,
Nie kiokliardia bieſgiliandi.
Ki kzyz Jusufnun jaratyľhan,
Abajly Timurha saľlanhan.

Kiučliu aziž Tieñrimiz̄,
Machtavludur Bijimiz̄,
Igliarni bijandirgiej,
Ulanlarha jetištingiej.

Ortamyzda artchejlar kuvančlar
Da šatyr ištyrylmachlar! (2x2)

Viena gudruolė vestuvėse atsistojo
Ir išminčiaus paklausė:
— Per šešias dienas viskas atsirado,
O kas dar buvo sukurta?

Ir išgirdo ji tai,
Kas danguje buvo nuspręsta,
Kad Juzufo dukė sukurta,
Garbiam Timūrai skirta.

Galingas brangus Dievas,
Šlovingas karalius
Jaunuosius tedžiugina,
Vaikams tesubrandina.

Tenestinga džiaugsmo
Ir linksmy susitikimų! (2x2)

3. BIR BAR ĖDI

BUVO BUVO

Tai lopšinė. Panašų variantą turi ir kita turkų tauta - karačajai, gyvenantys šiaurės Kaukaze (žr. Капанаевъ *Хазарские сказки*, V. 1969. С. 117). Lopšinės žodžiai buvo skelbti: Kowalski T. Karaimische Texte im Dialekt von Troki. W Krakowie, 1929. Str. XXII.

Bir bar ėdi,
Butuchamor ėdi.
Ol buz usnu turar ėdi,
Ol buz synar ėdi.

— Hoj buz, buz, buz,
Niedian sien̄ kiučliu?
— Mien̄ kiučliu bolsa ėdim,
Mieni kujaš irifniagiej.

— Hoj kujaš, kujaš,
Niedian sien̄ kiučliu?
— Mien̄ kiučliu bolsa ėdim,
Mieni bulut kapla nahejt.

Buvo buvo kartą,
Gyveno Butuchamoras.
Jis ant ledo stovėjo,
Ir ledas įlūžo.

— Ei lede lede lede,
Kodėl tu stiprus?
— Jei stiprus būčiau,
Manęs saulė netirpdytų.

— Ei saule saule,
Kodėl tu stipri?
— Jei aš stipri būčiau,
Manęs debesys neužstotų.

Neskubant,
melodeklamuojant

— Hoi bulut, bulut,
Niedian sien kiučliu?
— Mien kiučliu bolsa edim,
Mierdian jamhur javmahejt.

— Hoj jamhur, jamhur,
Niedian sien kiučliu?
— Mien kiučliu bolsa edim,
Mierdian kiogiof osmiagiejt.

— Hoj kiogiof, kiogiof,
Niedian sien kiučliu?
— Mien kiučliu bolsa edim,
Mieni koj asamahejt.

— Hoj koj, koj, koj,
Niedian sien kiučliu?
— Mien kiučliu bolsa edim,
Mieni erbi sojmahejt.

— Ei debesie debesie,
Kodel tu stiprus?
— Jei stiprus bučiau,
Lietumi nevirsčiau.

— Ei lietau lietau,
Kodel tu stiprus?
— Jei stiprus bučiau,
Zolės neželdinčiau.

— Ei žole žole,
Kodel tu stipri?
— Jei stipri bučiau,
Manęs avis neskabytų.

— Ei avie avie avie,
Kodel tu stipri?
— Jei stipri bučiau,
Manęs mokytojas nepapjautų.

— Hoj ėrbi, ėrbi,
Niediaŋ sien kiučliu?
— Mien kiučliu bolsa ėdim,
Mienim ūliušiurniu šyčan
ašamahejt.

— Hoj šyčan, šyčan,
Niediaŋ sien kiučliu?
— Mien kiučliu bolsa ėdim,
Mieni mači tutmahejt.

Mači ėšiktiaŋ —
Šyčan tiešiktiaŋ.

— Ei mokytojai mokytojai,
Kodėl tu stiprus?
— Jei stiprus būčiau,
Mano dalies peiė nesugrauzių.

— Ei pele pele,
Kodėl tu stipri?
— Jei stipri būčiau,
Manęs katė nenustvertų.

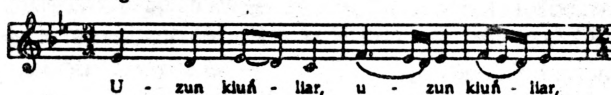
Katė pro duris —
Pelė iš skylės.

4. UZUN KIUNLIAR

ILGŲ DIENŲ

Ši daina — tai lietuviškos "Ilgiausių metų" prasminis atitikmuo. Vienas teksto posmelis, laikantis senų papročių, kartojamas tris syk. Dainuojama sveikinant žmogų gimimo dieną.

Lėtai, iškilmingai ($\sim \bullet = 60$)

Uzun kiurliar, uzun kiurliar,
Uzun kiurliar, tirlik jyllar. (2x3)

Ilgų dienų, ilgų dienų,
Ilgų dienų, gyvenimc metų. (2x3)

FROM THE RITUAL FOLKLORE OF THE KARAIMS

Compiled by *KARINA FIRKAVIČIUTĖ*

Summary

3 songs and a lament-hymn recorded in 1978 are presented here. These are the examples of the Karaite old vocal folklore which has been managed to be preserved by several generations from oral tradition.